

Agenda

Infectieuze Ziekten Paard

Sectorraad Paarden

november 2011

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
Actieplan 2011/2013	5
1. Inleiding	9
2. Infectieuze paardenziekten	10
Equine Infectieuze Anemie (EIA)	11
Afrikaanse Paarden Pest (APP)	12
Het West Nijl Virus (WNV)	13
Equine Piroplasmose	14
Equine Influenza	14
Rhinopneumonie	14
Equine Viral Arteritis (EVA)	15
Salmonella	15
Droes	15
Rhodococcus Equi bacterie	16
Contagious Equine Metritis (CEM)	16
3. Preventie	17
Voorkomen van insleep; grensbewaking	17
Vaccinatie	17
Insectenbestrijding	18
Contact vermijden	18
Hygiëne	19
Verzorging	19
Voorlichting	19
4. Bestrijding	20
5. Monitoring	22
6. Gevolgen van een uitbraak van exotische ziekte	24
7. De sector	25
8. Rol Overheid	27
9. Financiën	28
Bijlage.1 Toelichting afkortingen	29

Samenvatting

De agenda infectieuze paardenziekten is mede op verzoek van het ministerie van EL&I geschreven door de Sectorraad Paarden (SRP) voor beleidsmakers van paardensport- en fokkerijorganisaties, hippische ondernemers en de overheid.

In deze agenda geeft de SRP haar visie hoe te komen tot de borging van een goede gezondheid bij paarden.

De samenwerkende organisaties in de SRP spannen zich in om, met de tot hun beschikking staande middelen, de gezondheid van paarden te bevorderen en te voorkomen dat nieuwe, risicovolle infectieuze ziekten ons land binnenkomen.

Een goede gezondheid bevordert het welzijn en is de basis voor goede prestaties.

Paardenhouders zijn primair zelf verantwoordelijk voor de gezondheid van hun paarden. De eigenaar wordt bij het nemen van beslissingen die de gezondheid betreffen ondersteund door de paardendierenartsen, paardensport-, fokkerij- en ondernemersorganisaties en de overheid met, in uitzonderlijke gevallen, wettelijke maatregelen.

Sport, fokkerij en ondernemers werken in Nederland samen in de SRP. Via internationale organisaties zoals FEI, WBFSH en COPA/COGECA worden gezondheidsonderwerpen ook internationaal geagendeerd.

Toenemend internationaal transport en klimaatverandering maken de paardensector kwetsbaar voor de insleep en verspreiding van nieuwe besmettelijke ziekten. Deze ziekten kunnen het welzijn, de gezondheid en de export van paarden ernstig belemmeren.

Deze agenda geeft een overzicht van de meest risicovolle infectieuze paardenziekten. Het grootste risico vormt een mogelijke insleep van de Afrikaanse Paarden Pest (APP). De kans dat deze virusziekte zich in Nederland voordoet is weliswaar beperkt, maar mag zeker niet worden uitgesloten. Verder zijn Equine Infectieuze Anemie en West Nile Virus paardenziekten die een risico kunnen vormen.

Op basis van risicoanalyse, draagvlak en budget worden prioriteiten aangegeven voor preventie en bestrijding in de periode 2011-2013. Daarbij is rekening gehouden met de ook in de paardensector slechte economische omstandigheden van dit moment. Het uitgangspunt is haalbaarheid en betaalbaarheid. Geadviseerd wordt om zoveel mogelijk uit te gaan van bestaande structuren en systemen. Een Diergezondheidsfonds voor paarden wordt momenteel niet haalbaar geacht. Financiering van nieuwe sectorbrede maatregelen vindt plaats op basis van projecten, via de begroting van de SRP.

Om te voorkomen dat nieuwe ziekten Nederland binnen komen is een intensievere (grens)controle gewenst, evenals de controle op de hygiënemaatregelen bij de transportmiddelen. Naast de administratieve controle is een tijdige en betrouwbare screening op relevante ziektes van belang.

Controle aan de grens is een taak van de overheid.

Daarnaast hebben organisaties van internationale evenementen een eigen verantwoordelijkheid op het gebied van paardengezondheid.

In het kader van preventie kan vaccinatie effectief zijn, terwijl het soms als ongewenst neveneffect kan leiden tot handelsbelemmeringen.

Om te controleren of Nederland daadwerkelijk vrij is van bepaalde ziekten zijn monitoring en surveillance van belang. Dat kan laagdrempelig en met gebruikmaking van relevante, deels reeds beschikbare, informatie afkomstig van diverse partijen, die hierover om uiteenlopende redenen de beschikking hebben. Verder worden concrete voorstellen

gedaan voor extra monitoring ten behoeve van West Nile Virus en Equine Infectieuze Anemie en een helpdeskfunctie voor en door paardendierenartsen.
Monitoring is een taak voor de Overheid en het bedrijfsleven samen.

Door de uitvoering van deze agenda wordt bevorderd dat een uitbraak van een nieuwe risicovolle, infectieuze paardenziekte niet leidt tot grote emotionele en economische schade evenals een ernstige aantasting van het welzijn.

Samenwerking tussen sector, Overheid en dierenartsen is hierbij essentieel voor een effectieve aanpak.

De Sectorraad Paarden neemt hierin haar verantwoordelijkheid.

Actieplan 2011/2013

De samenwerkende organisaties in de SRP spannen zich in om, met de tot haar beschikking staande middelen, de gezondheid van paarden krachtig te bevorderen en te voorkomen dat nieuwe infectieuze ziekten ons land binnenkomen. Een goede gezondheid is immers de basis voor welzijn en goede prestaties. Paardenhouders zijn primair zelf verantwoordelijk voor de gezondheid van hun paarden. De eigenaar wordt bij het nemen van beslissingen ondersteund door de paardendierenarts, paardensport- en fokkerijorganisaties en wettelijke maatregelen en handhaving daarvan door de Overheid. Sport, fokkerij en ondernemers werken samen in de SRP. De SRP stelt voor 2011/2013 onderstaande actiepunten voor.

Financiering van sectorbrede maatregelen vindt plaats op basis van projecten, via de SRP begroting. De SRP reserveert een belangrijk deel van haar begroting, te weten €20.000,- per jaar tot en met 2013, voor monitoring. Daarnaast zijn er maatregelen getroffen door de diverse samenwerkende hippische organisaties zoals KNHS, KWPN, FNHO, LTO en anderen. Natuurlijk nemen ook paardenhouders zelf hun verantwoordelijkheid.

Het actieplan bevat de onderstaande 16 items, waarbij per actiepunt de primair verantwoordelijke organisatie/instantie is aangegeven.

1. Grenscontrole:

Periode	Start 2012	Door	nVWA; SRP

Hoogste prioriteit heeft het voorkomen van insleep van exotische ziekten APP, WNV en EIA. Een adequate grenscontrole is hierbij van groot belang. Dit is een primaire taak en verantwoordelijkheid van de Overheid. De SRP en de Overheid bekijken samen of de huidige grenscontrole aanpassing behoeft en hoe de beperkt beschikbare handhavingcapaciteit het best kan worden ingezet. De focus ligt op zogenoemde risicolanden, waaronder Roemenië en Italië.

2. Vaccinatie APP:

Periode	Loopt	Door	Het ministerie van EL&I

De Overheid werkt aan en financiert de ontwikkeling van een markervaccin tegen APP. Het is de ambitie van de Overheid om internationaal leidend te zijn op dit terrein.

3. Vaccinatie West Nijl Virus:

Periode	Loopt	Door	Samenwerkende organisaties en SRP

De samenwerkende hippische organisaties geven voorlichting via hun verenigingsorgaan, website en andere voorlichtings- en communicatiekanalen. Doel daarvan is om vaccinatie tegen de zoönose WNV te stimuleren, vooral voor paarden die internationaal reizen en/of een hoge (emotionele) waarde vertegenwoordigen. Individuele paardenhouders beslissen zelf of ze hun paard laten vaccineren.

4. Europese aanpak:

Periode	Loopt	Door	KWPN, KNHS en LTO

Nieuwe exotische ziekten vragen om een Europese aanpak. Het KWPN zet het onderwerp op de agenda bij de World Breeding Organisation For Sport Horses (WBFSH), de KNHS doet dat bij de Federation Equestre International (FEI) en de LTO bij COPA/COGECA. De Overheid wordt via de SRP opnieuw gevraagd dat ook te doen bij Europese Overheden en in Brussel. Geïsoleerde Nederlandse aanpak is onvoldoende effectief en mogelijk slecht voor de concurrentiepositie van de Nederlandse paardenhouderij.

5. **I & R:**

Periode	Loopt	Door	Gemandateerde organisaties, PVE, nVWA, Rendac

De door het ministerie van EL&I gemandateerde paspoortuitgevende organisaties werken aan het opschonen van hun bestaande identificatie en registratiesystemen en vullen daarmee een bestaande centrale database welke door het PVE in medebewind voor het ministerie van EL&I beheerd wordt. De gemandateerde organisaties zorgen zelf voor de financiering van hun eigen activiteiten. Het PVE ziet toe op de naleving door de gemandateerde organisaties. Voorwaarde voor een sluitende database is terugkoppeling van gegevens over export door de nVWA en destructie door Rendac. Het ministerie van EL&I wordt gevraagd de nVWA en Rendac hiertoe te stimuleren. Het PVE werkt in opdracht van het ministerie van EL&I. Verder wordt er verwezen naar de werkgroep I&R van de SRP.

6. **Monitoring en surveillance:**

Periode	Start 2012	Door	SRP en het ministerie van EL&I

In het kader van monitoring en surveillance naar de aanwezigheid van infectieuze ziekten in de Nederlandse paardenpopulatie worden bestaande gegevens geanalyseerd. Er wordt gestart met de monitoring en surveillance voor EIA en WNV. Bij eventuele aanbesteding voor aanvullende analyses wordt (internationale) marktwerking optimaal benut. Voor monitoring is gezamenlijke financiering door de Overheid en de SRP een goede optie. Hier wordt een concreet plan voor uitgewerkt door de werkgroep gezondheid van de SRP in samenwerking met het ministerie van EL&I en potentieel uitvoerende partijen. Voor dit project wordt voor 2012 en 2013 per jaar €20.000,- vrijgemaakt uit de begroting van de SRP. Daarbij is van de veronderstelling uitgegaan dat het ministerie van EL&I middels cofinanciering een gelijk bedrag beschikbaar stelt.

7. **Monitoring / helpdesk dierenartsen:**

Periode	Start 2012	Door	SRP en GGP

Er ontbreekt een structuur waarbij bijzonderheden uit verschillende dierenartsenpraktijken snel aan elkaar gelinkt en op trends geanalyseerd kunnen worden. Het verdient aanbeveling om bestaande structuren hierop aan te passen. Onderzocht wordt welke rol de Faculteit Diergeneeskunde, de Gezondheidsdienst voor Dieren en de Groep Geneeskunde Paard (GGP) hierin kunnen vervullen. De sector zal daartoe in overleg treden met betreffende organisaties. Gedacht wordt aan een helpdesk voor paardendierenartsen door paardendierenartsen.

8. **Gezondheidsoverleg:**

Periode	Start 2011	Door	SRP, RIVM, nVWA, CVI, FD, GD, GGP, PVE, VSN, BvHH

Er wordt structureel gezondheidsoverleg opgestart tussen de Overheid en de SRP. Hier worden onder andere de resultaten van reeds beschikbare en eventueel aanvullende monitoring besproken. Bij dit overleg wordt tevens de georganiseerde internationale paardenhandel betrokken. Het initiatief wordt genomen door de werkgroep gezondheid van de SRP. Elke deelnemende organisatie draagt de eigen kosten.

9. **Oefenen APP:**

Periode	2011	Door	Het ministerie van EL&I en SRP

De oefening APP zal starten in november 2011 en in de vorm van een aantal workshops doorlopen in 2012, met als doel het draaiboek APP te testen. De echte oefening vindt plaats in 2012. De Overheid neemt het initiatief en organiseert deze oefening. Het is van belang sleutelfunctionarissen van de SRP en de hippische organisaties hier nauw bij te betrekken.

10. **Bewustwording:**

Periode	2011	Door	Het ministerie van EL&I en SRP

Er wordt een symposium paardengezondheid georganiseerd door de Overheid en de SRP. De Overheid neemt het initiatief en organiseert dit symposium.

11. **Voorlichting:**

Periode	Start 2011	Door	Samenwerkende organisaties en SRP

De hippische organisaties geven meer voorlichting over infectieuze ziekten. De websites en verenigingsorganen van de samenwerkende paardenorganisaties zijn hiervoor een effectief instrument. Indien andere nieuwe kanalen aantoonbaar meerwaarde opleveren kunnen die door partijen op projectbasis (inclusief financiering) benut worden. Doel van deze vorm van voorlichting is om de basale kennis bij paardenhouders te vergroten zodat ze de symptomen van een ziekte snel herkennen en vervolgens specialistische hulp in kunnen roepen. De voorlichting bevat ondermeer het onderwerp EIA en hoe paardenhouders dienen te handelen indien er een besmetting met EIA heeft plaatsgevonden. Communicatie hierover zal worden afgestemd met specialisten. Insectenbestrijding (vectorenbestrijding) in het kader van infectieuze ziekten is tot nu toe een sterk onderbelicht onderwerp en het krijgt derhalve extra aandacht.

12. **Specialistische kennis:**

Periode	Loopt	Door	KNMvD / GGP

De KNMvD geeft actualiseringcursussen aan de erkende paardendierenartsen over de herkenning van symptomen van APP, EIA en WNV en over de laatste wetenschappelijke inzichten.

13. **Influenza:**

Periode	Loopt	Door	Samenwerkende organisaties

Hippische organisaties handhaven het beleid van verplicht minimaal jaarlijks vaccineren tegen influenza. De paardenhouders betalen de vaccinaties zelf.

14. **Rhinopneumonie:**

Periode	Loopt	Door	Samenwerkende organisaties

KWPN handhaaft haar beleid van verplicht vaccineren tegen Rhinopneumonie voor risicogroepen bij meerdaagse aanlegtesten. De paardenhouders betalen zelf de vaccinaties.

15. **Droes:**

Periode	2012	Door	KHNS en KWPN

Paarden die deelnemen aan wedstrijden moeten aantoonbaar vrij zijn van klinische symptomen van droes. Evenementenaccommodaties moeten aantoonbaar een bepaalde tijd vrij zijn van paarden met klinische symptomen van droes alvorens een evenement georganiseerd wordt. De KNHS en het KWPN zorgen voor de handhaving van deze gedragsregels via tuchtrecht. De kosten worden gedragen door betreffende organisaties.

16. **Uitsluitingdiagnostiek:**

Periode	2013	Door	SRP

Onderzocht wordt of een vorm van uitsluitingdiagnostiek mogelijk is voor de paardenhouderij, naar voorbeeld van de pluimveesector.

1. Inleiding

Infectieuze ziekten zijn binnen de Nederlandse paardensport en fokkerij een bekend verschijnsel. Ze zijn er al zolang er paarden zijn. Ondanks de soms ernstige schade die kan worden aangericht, hebben paardenhouders er in zekere zin mee leren leven. Toch vormen infectieuze ziekten een toenemende bron van zorg omdat nieuwe ziekten met mogelijk grote gevolgen Nederland binnen kunnen komen. Globalisering, klimaatverandering, het relatief grote aantal wisselingen in het paardenbestand en toenemend transport van (sport)paarden over de hele wereld maken de paardensector kwetsbaar voor insleep van nieuwe ziekten en verspreiding van besmettelijke ziekten. Nieuwe ziekten kunnen de gezondheid, het welzijn en de export van paarden ernstig bedreigen. Sommige infectieuze aandoeningen kunnen bovendien zowel bij het paard als bij de mens voorkomen; deze ziekten worden zoönosen genoemd. Zoönosen kunnen grote consequenties hebben voor de humane gezondheidszorg en daarom is hiervoor speciale aandacht nodig.

Paardensport en fokkerij worden hoofdzakelijk hobbymatig bedreven. Dat heeft gevolgen voor de bestrijding van infectieuze ziekten. Het is voor de hand liggend om hierbij denkpatronen uit de bedrijfsmatige intensieve dierlijke productiesectoren toe te passen, maar ze werken vaak slecht of zelfs helemaal niet in een hobbymatige omgeving. Een vergelijking met andere hobbysectoren is meer voor de hand liggend. De kunst is om op de hippische sector afgestemde maatregelen te treffen.

Deze Agenda Infectieuze Ziekten Paard is geschreven in opdracht van de Sectorraad Paarden (SRP) voor beleidsmakers van paardensport en fokkerijorganisaties, hippische ondernemers en de Overheid. Dit rapport geeft een overzicht van de belangrijkste besmettelijke paardenziekten en de lijnen waarlangs de paardensport, fokkerij en ondernemers, waar nodig samen met de Overheid, de preventie en bestrijding van infectieuze ziekten verder gaan aanpakken en de financiering daarvan. Per ziekte worden de kenmerken genoemd die relevant zijn voor beleidsbeslissingen en het stellen van prioriteiten. Het rapport bevat een analyse van de huidige situatie in Nederland en voorstellen tot aanpassingen in het beleid. In het actieplan worden concrete aanbevelingen gedaan voor een agenda voor de komende jaren. De prioriteit wordt gelegd bij bestrijdingsplichtige en meldingsplichtige ziekten, handelsziekten en zoönosen. Daar ligt de hoogste urgentie. Dit kan na verloop van tijd aangepast worden, afhankelijk van de omstandigheden.

Deze agenda is geschreven in het bewustzijn van de huidige slechte economische omstandigheden en ongunstige vooruitzichten. Er is gelet op kostenbeheersing en voorkomen van onnodige regeldruk, zonder concessies te doen aan de gezondheidsdoelstellingen. Dit kan onder meer door bestaande systemen, structuren en de reeds (versnipperd) beschikbare informatie slim te benutten.

De bij de SRP aangesloten partijen staan volledig achter deze Agenda Infectieuze Ziekten Paard. Paardenhouders en hippische ondernemers zijn zich bewust van het belang van een goede gezondheid. Individuele paardenhouders kunnen zich echter onttrekken aan deze Agenda Infectieuze Ziekten Paard, zoals dat ook in andere sectoren gebeurt. Het creëren van een 'vangnet' door de Overheid om daarmee (bewust) onwilligen aan te spreken en indien nodig te dwingen via wetgeving en handhaving is aan te bevelen.

Vast staat dat de virussen die infectieuze ziekten veroorzaken, zich eenvoudig internationaal verspreiden. Daarom is afstemming met omliggende landen op een aantal punten noodzakelijk. Nog beter is een Europees aanpak.

2. Infectieuze paardenziekten

In dit hoofdstuk worden enkele basisbegrippen beschreven die van belang zijn bij de prioriteitsstelling van de preventie en bestrijding van infectieuze ziekten. Vervolgens worden enkele relevante kenmerken per ziekte beschreven. Het is dus geen uitgebreide diergeneeskundige beschrijving, dat zou in dit verband te ver voeren.

Infectieziekten kunnen worden veroorzaakt door een virus, bacterie of ander micro-organisme. Het vermogen van deze ziekteverwekkers om het paardenlichaam binnen te dringen, daar te overleven, zich te vermenigvuldigen en overgedragen te worden op andere paarden verschilt sterk per ziekte. Een ziekteverwekker kan zich ook vestigen in een paardenlichaam zonder dat het paard (direct) ziek wordt. Het paard wordt daardoor zogenoemd 'drager' van de ziekte.

Bij besmettelijke ziekten noemt men een ziekte endemisch wanneer een ziekte blijft voorkomen in een bepaald gebied. Bij endemische ziekten is het aantal besmettingen relatief constant. Wanneer het aantal besmettingen exponentieel toeneemt en vervolgens heel snel afneemt wegens een gebrek aan te besmetten individuen, noemt men de ziekte niet endemisch maar epidemisch. Een epidemische ziekte sterft in een bepaald gebied ofwel uit, ofwel wordt na verloop van tijd endemisch.

Het overdragen van de ziekteverwekker kan langs verschillende wegen gebeuren, zoals door:

- direct contact tussen besmette paarden;
- inademing van besmette lucht;
- vectoren zoals insecten;
- contact met besmet voedsel of drinkwater;
- contact met besmette voorwerpen en mensen.

De directe overdracht van een ziekte van paard naar paard zorgt voor een snelle verspreiding naar contactdieren. Overal waar paarden direct contact hebben, in dezelfde ruimte verblijven of voer en water (in)direct delen, kunnen ziekten worden overgedragen. Niet in de laatste plaats kunnen ook mensen de ziekte via hun lichaamsdelen of kleding van paard naar paard brengen. Veel wisselingen in het paardenbestand en veel vervoer van paarden verhogen het risico op overdracht. Verder is het toegenomen internationale transport van paarden een risico voor een snellere verspreiding van ziekten wereldwijd.

Vectoren die ziekten kunnen overbrengen zijn bijvoorbeeld vliegen, muggen (waaronder zogenoemde knutten), dazen of teken. Deze insecten kunnen zich regionaal of zelfs internationaal verplaatsen. Bij een snelle verspreiding over een grote(re) afstand bestaat het risico van plotseling opduiken van een onverwachte ziekte. Een voorbeeld hiervan is Blauwtong bij schapen en runderen. Deze ziekte werd aanvankelijk nog niet in Nederland verwacht, maar stak toch de kop op.

Bij de preventie of beperking van de verspreiding van een via een vector overgedragen ziekte kan gebruik worden gemaakt van de eigenschap dat veel van de risico-insecten zich niet of niet goed thuis voelen in hygiënische stallen.

Bijzondere aandacht is noodzakelijk voor infectieuze aandoeningen die zowel bij het paard als de mens voorkomen; deze ziekten worden zoönosen genoemd. Deze zoönosen kunnen grote consequenties hebben voor de volksgezondheid en hebben daarom speciale aandacht van de Overheid. Maatregelen die in dit kader worden getroffen ten behoeve van de humane gezondheidszorg kunnen van grote invloed zijn op de paardenhouderij. Voorbeelden zijn hersenvlies ontstekingen, darm aandoeningen en (huid)schimmels. De dreiging hiervan is niet groot omdat de ziekten niet in Nederland voorkomen of slechts

milde ziekte verschijnselen geven. Een voorbeeld van een zoönose bij geiten is de Q-koorts.

Sommige infectieuze ziekten zijn zo dodelijk voor paarden dat internationaal is afgesproken dat alle landen binnen de Europese Unie die ziekten wettelijk moeten bestrijden. Dit zijn de zogenaemde bestrijdingsplichtige ziekten, zoals de Afrikaanse Paarden Pest (APP). Bij een eventuele verdenking dient de paardenhouder of de dierenarts aangifte te doen bij het landelijke meldnummer van de nieuwe Voedsel en Waren Autoriteit (nVWA).

Niet iedere ziekte komt in elk land voor. Landen die vrij zijn van een bepaalde ziekte willen dat uiteraard blijven. Ze doen dat door paarden die de ziekte hebben of hebben gehad, of uit een land komen waar de ziekte aanwezig is, buiten hun eigen landsgrenzen te houden.

Binnen Europa, waar vrij verkeer van goederen en personen geldt, is een gezondheidsverklaring voldoende waarin de klinische status van het paard is vermeld. Voor verkeer van paarden van en naar landen buiten Europa geldt de zogenaemde vrijwaringplicht. Het ontvangende land bepaalt waaraan paarden die worden geïmporteerd, moeten voldoen. De overheid van het exporterende land moet daartoe voor export een specifiek gezondheidsonderzoek uitvoeren en het ontvangende land kan dit controleren. Omdat dit grote impact heeft op de handel in paarden worden dit ook wel 'handelsziekten' genoemd. Een aantal handelsziekten is aangifteplichtig. Handelsziekten kunnen in de praktijk gemakkelijk uitmonden in handelspolitiek. De Nederlandse agrarische exportsector staat internationaal zeer goed bekend als het gaat om zorgvuldigheid in vrijwaring. Ook de paardenexport voldoet aan die hoge standaard. De paardensector kan op grond van exportbelangen ervoor kiezen om alle paarden in Nederland vrij te maken van een bepaalde ziekte. Dit kan gerealiseerd worden door de ziekte zo vroeg mogelijk te onderkennen en passende maatregelen te nemen. Of die keus ook daadwerkelijk gemaakt wordt, is van vele factoren afhankelijk. Zie bijvoorbeeld onder Piroplasmose.

Bij de andere diersectoren is gebleken dat nieuwe ziekten onder andere door internationaal transport Nederland binnen zijn gekomen. Ook lijkt de opwarming van de aarde een rol te spelen: steeds meer insecten die ziekten kunnen overbrengen, vestigen zich permanent in Nederland. Niemand kan het risico op de insleep van een nieuwe infectieuze paardenziekte exact inschatten, maar er zijn voorbeelden die illustreren dat dit risico zeker niet genegeerd of uitgesloten mag worden. De waarschijnlijkheid dat een nieuwe (exotische) infectieuze paardenziekte ons land snel binnenkomt, is echter nog steeds klein. Het primaire doel van de SRP is om Nederland vrij te houden van nieuwe infectieuze paardenziekten. Deze Agenda voorziet in maatregelen die dat doel ondersteunen.

Voor het onderscheid tussen meldings- en bestrijdingsplichtige aandoeningen wordt verder verwezen naar het hoofdstuk over de rol van de Overheid.

Hieronder volgt een overzicht van de belangrijkste infectieuze ziekten bij paarden en de in dit kader relevante kenmerken met een kenschets van de actuele situatie in Nederland.

Equine Infectieuze Anemie (EIA) is een virale infectieziekte die bloedarmoede veroorzaakt en gepaard gaat met terugkerende koortsperiodes. De ziekte komt voor bij paarden, muilezels en ezels en wordt door bloedzuigende insecten verspreid. EIA is niet direct van paard naar paard besmettelijk. Het EIA-virus is een lentivirus, behorende tot dezelfde familie als het zwoegerziektevirus bij schapen en het Hiv-virus bij de mens. EIA is een aangifteplichtige ziekte.

Er bestaat geen vaccin of adequate behandeling voor de ziekte. Het is vaak moeilijk om EIA van andere met koorts gepaard gaande ziekten te onderscheiden. EIA kan geruime tijd aanwezig zijn voordat het wordt ontdekt omdat de klinische verschijnselen lijken op die van andere ziekten.

De preventie van EIA draait om goede grensbewaking, het snel onderkennen van geïnfecteerde dieren en het voorkomen van contact met insecten. Bestrijding is gebaseerd op isolatie en eliminatie van zieke paarden en insectenbestrijding.

Na infectie met EIA blijft een paard levenslang drager van dit virus en is dus een risicofactor voor de omgeving. Het is daarom in sommige landen gebruikelijk om een EIA-seropositief paard van overheidswege te euthanaseren. Daarbij wordt gebruik gemaakt van een aanvullende nationale regelgeving op de bestaande Europese regelgeving. De Nederlandse regelgeving gaat uit van isolatie van het besmette dier en de dieren in een straal van 200 tot 500 meter daar omheen totdat er geen seropositieve dieren meer zijn. Omdat het besmette dier levenslang drager blijft, betekent dit in de praktijk levenslang isoleren of vrijwillig euthanaseren. Omdat de Overheid volgens de Europese wetgeving verplicht is om te voorkomen dat er EIA besmette dieren naar andere landen gaan (Richtlijn 90/426/EEG), heeft een uitbraak dus een exportstop vanuit het geïsoleerde gebied tot gevolg.

Nederland is formeel vrij van EIA. Er is in 2010 een verdenking geweest in midden Nederland. Dit werd in verband gebracht met handel uit Roemenië. EIA is endemisch aanwezig in Roemenië. Bij import vanuit Roemenië is derhalve alertheid geboden.

In 2006 zijn er incidentele meldingen van EIA geweest uit Frankrijk, Duitsland en de UK. In 2006 heeft tevens een EIA uitbraak in Ierland plaatsgevonden. Deze infectie is Ierland binnengekomen met besmet plasma voor veulens.

EIA verdient in het kader van de Agenda Infectieuze Paardenziekten hoge prioriteit omdat EIA in Europa sluipend op de loer ligt, er geen goede behandeling is en een eventuele uitbraak directe negatieve gevolgen heeft voor de export. Om deze reden en omdat de symptomen weinig specifiek zijn beveelt de SRP een verscherpte en doelgerichte grenscontrole aan en pleit voor opname in een monitoringssysteem. Concrete actiepunten staan in het actieplan. Doel is om in Nederland vrij te blijven van EIA.

Afrikaanse Paarden Pest (APP) is een vectorgebonden, bestrijdingsplichtige en aangifteplichtige virusziekte die dodelijk is voor paarden. Ezels en zebra's kunnen de ziekte symptomeloos hebben en sterven er normaal gesproken niet aan, maar kunnen wel besmettingsbron vormen voor hun omgeving. Er is geen behandeling mogelijk. Er is een (matig werkend) vaccin beschikbaar, maar dat is niet geregistreerd in Nederland en kan niet vrij gebruikt worden. In opdracht van de Nederlandse Overheid wordt door het Central Veterinary Institute (CVI) te Lelystad, onderdeel van Wageningen Universiteit (WUR), wel gewerkt aan de ontwikkeling van een markervaccin.

APP komt in Nederland niet voor. De kans dat deze ziekte in Nederland zal uitbreken is klein, maar het kan niet worden uitgesloten. De verwachting is dat de vectoren die blauwtong kunnen overbrengen, ook APP zullen kunnen overbrengen. Deze virussen behoren namelijk tot dezelfde virusfamilie. APP komt wel endemisch voor in meerdere gebieden in Afrika en er is een lokale uitbraak geweest in Zuid Europa.

Een uitbraak van APP heeft grote economische en maatschappelijke gevolgen vanwege verplicht (wetgeving) euthanaseren en langdurige en ingrijpende exportbelemmeringen. Er bestaat een Europese wetgeving voor APP waarin de Overheid de plicht heeft dit te bestrijden. Op dit moment is er een concept-beleidsdraaiboek Afrikaanse Paarden Pest dat bij een eventuele uitbraak als leidraad zal worden gebruikt. Samengevat bevat dit draaiboek de volgende ingrijpende maatregelen.

Als er bij een paard op een bedrijf klinische verschijnselen van APP worden gevonden, is de paardenhouder, –eigenaar en/of de dierenarts verplicht dit aan te geven bij de VWA. Zodra een infectie met APP is bevestigd, wordt er binnen Nederland een algeheel vervoersverbod voor alle paardachtigen ingesteld van minimaal 72 uur ('stand still'). Bewezen besmette en klinisch sterk verdachte paarden worden geëuthanaseerd. Alle paarden moeten beschermd worden tegen contact met de vector. De vectoren van APP zijn knutten. Er worden gebieden met een vervoersverbod rondom de besmette paardenhouderij ingesteld en er wordt aan noodvaccinatie gedaan. Verder wordt de verspreiding van de ziekte epidemiologisch onderzocht.

Elk EU land dat door APP is getroffen moet een beschermingsgebied met een straal van 100 km instellen. Rond dit beschermingsgebied moet een toezichtgebied komen met een straal van nogmaals 50 km. Binnen deze cirkel moeten alle bedrijven geïdentificeerd worden en regelmatig door een officiële dierenarts bezocht om de gezondheidstoestand van de paarden te monitoren. Binnen deze gebieden is geen verkeer met paarden toegestaan, behalve onder zeer strenge voorwaarden. Hierbij moeten de paarden eerst 40 dagen in quarantaine staan, voordat ze buiten de beperkingsgebieden gebracht mogen worden. Hetzelfde geldt voor donorsperma van hengsten en donoreicellen van merries. Vervoer rechtstreeks naar het slachthuis is onder officieel toezicht toegestaan. Vanaf 60 dagen na de laatste vaccinatie mogen paarden na controle en identificatie vervoerd worden in gebieden met dezelfde gezondheidsstatus, mits vergezeld van een officieel document. Deze maatregelen duren minstens 12 maanden.

In het kader van de Agenda Infectieuze Paardenziekten verdient preventie de hoogste prioriteit. Dit betekent grenscontrole en ontwikkeling van een vaccin en in de meest ideale situatie zelfs het aanleggen van een voorraad vaccin. Probleem bij een voorraad is echter dat de houdbaarheid kort is (1 á 2 jaar) en vooraf niet bekend is wanneer vaccinatie echt nodig is. Dat maakt een voorraad vaccin erg duur. Op de lange termijn zou dit door marktpartijen geproduceerd kunnen worden met de daarbij behorende marktwerking.

Omdat paarden met APP snel sterven, wordt een eventuele uitbraak snel ontdekt. In het kader van preventie is monitoring in dit geval dus niet erg zinvol. Daarnaast is het actueel houden van het draaiboek en oefenen relevant. Doel is om in Nederland vrij te blijven van APP.

Het West Nijl Virus (WNV) wordt vanuit trekvogels overgedragen door muggen. Zowel paard als mens kunnen door WNV een fatale hersenontsteking krijgen en sterven. Dit betekent dat WNV formeel gezien wordt als een aangifteplichtige zoönose. Het paard kan het virus niet overbrengen op de mens. De virusconcentraties in het bloed van besmette paarden zijn namelijk niet hoog genoeg om nieuwe muggen te besmetten. Het paard is eindgastheer. Echter, als er WNV bij het paard op zou treden, betekent dit dat er ook WNV bij mensen kan voorkomen. Om deze reden is ook het ministerie van VWS in deze ziekte geïnteresseerd. WNV kan zich in de vector vermenigvuldigen. Als er in Nederland paarden geïnfecteerd blijken te zijn voordat dit bij mensen gebeurt, kunnen paarden een belangrijke functie vervullen voor de volksgezondheid door surveillance en 'early warning' met betrekking tot de introductie van WNV in Nederland.

Hoewel WNV niet direct een bedreiging vormt voor de gehele paardenpopulatie, is tijdige signalering ook voor de paardenhouderij zelf van belang, omdat er dan snel adequate maatregelen (vaccinatie, muggenbestrijding, vermindering van blootstelling aan muggen, zo min mogelijk zieke paarden, infectiedruk zo laag mogelijk houden) genomen kunnen worden.

WNV komt voor in Amerika en in Europa (Italië en Oostenrijk). Nederland is formeel vrij van WNV.

Er zijn meerdere vaccins tegen WNV geregistreerd in Amerika en er is ook voor één van deze vaccins (Duvaxin WN®) een Europese registratie. De effectiviteit van deze vaccins

is goed. In Nederland adviseert het Departement Gezondheidszorg Paard van de Faculteit Diergeneeskunde om paarden die internationaal reizen, paarden die geëxporteerd worden en paarden die een grote financiële of emotionele waarde vertegenwoordigen voor hun eigenaar te laten vaccineren tegen WNV.

In het kader van de Agenda Infectieuze Paardenziekten verdient WNV prioriteit omdat het een zoönose is. Ten aanzien van de paardenpopulatie is voorlichting op het gebied van vaccinatie voor individuele dieren voldoende. Doel is om paarden als eindgastheer vrij te houden van WNV, maar de paardenhouderij heeft daar zelf maar beperkt invloed op.

Equine Piroplasmose is een teekgebonden parasitaire infectieziekte die exportbeperkingen kan opleveren, voornamelijk bij export naar Noord-Amerika en ook naar China. Een infectie kan zorgen voor ziekteverschijnselen als hoge koorts, bloedarmoede en sterfte. Een paard kan levenslang drager blijven. Behandeling van klinische verschijnselen is mogelijk. Een besmet paard volledig vrij maken van antilichamen is moeilijk en risicovol. In Nederland is in 2010 Piroplasmose vastgesteld in Zeeland. De prevalentie is laag. Als er besmette teken in Nederland zijn, wordt het heel moeilijk om volledig vrij te worden omdat teken moeilijk te bestrijden zijn. In Frankrijk is de ziekte klinisch aanwezig. Vanuit Duitsland en België is geen formele informatie beschikbaar. Binnen Europa zijn geen afspraken voor Piroplasmose gemaakt ten behoeve van het handelsverkeer. Voor export naar een aantal derden landen waaronder China en Amerika geeft de nVWA een vrijwaringverklaring af.

Vrijwaring vindt plaats op basis van individuele testen of de bedrijfsstatus, afhankelijk van de eisen van het ontvangende land. De vrijwaringsverklaring wordt gegeven bij klinische gezondheid en als in het bloed geen antilichamen tegen één van de piroplasmoseveroorzakers aangetoond kunnen worden.

In het kader van de Agenda Infectieuze Paarden ziekten is voorlichting over Piroplasmose en tekenbestrijding van belang.

Equine Influenza komt wereldwijd voor, alleen Nieuw-Zeeland en IJsland zijn nog vrij. Influenza geeft in Nederland veel zieke, maar weinig dodelijke paardenslachtoffers. Paarden met een influenza-infectie knappen meestal zonder problemen weer snel op. Echter bij ongevaccineerde paarden kunnen veulens en paarden die al zwak waren sterven en kan een deel van de paarden longproblemen houden. Het virus wordt snel via de luchtwegen verspreid. Vaccinatie kan een goede bescherming bieden tegen het virus. Het influenzavirus verandert regelmatig van structuur. Daarom is regelmatig aanpassing van de vaccinsamenstelling nodig, hetgeen niet altijd voortvarend gebeurt. Mede om deze reden hebben niet alle verschillende merken vaccins dezelfde kwaliteit.

Tijdens evenementen moet direct contact tussen paarden zo veel mogelijk vermeden worden om overdracht van het virus tegen te gaan. In Nederland worden veel paarden na een basisvaccinatie vervolgens standaard eenmaal en deels ook tweemaal per jaar gevaccineerd. Voor deelname aan evenementen wordt door KNHS en alle bij de Koepelfokkerij aangesloten stamboekorganisaties verplicht gesteld om minimaal één maal per jaar te vaccineren. Hiervan dient een aantekening te worden gemaakt in het wettelijk verplichte paardenpaspoort. Handhaving vindt onder meer plaats door sport- en fokkerijorganisaties tijdens evenementen. Voor FEI-wedstrijden geldt een verplichte halfjaarlijkse influenzavaccinatie.

Het beleid ten aanzien van Influenza behoeft momenteel geen aanpassing. Dat wil niet zeggen dat de aandacht mag verslappen.

Rhinopneumonie -infecties (Equine Herpes Virus- EHV) kunnen bij het paard griepachtige verschijnselen, abortus of neurologische verschijnselen (ataxie of verlamming) veroorzaken. Paarden herstellen meestal volledig van de luchtweginfectie. De neurologische vorm geeft soms wel ernstige problemen. Besmetting vindt plaats via de luchtwegen. Voorkomen van contact is de belangrijkste preventieve maatregel.

Vaccinatie tegen de virusvariant die luchtwegproblemen veroorzaakt is mogelijk.

EHV vaccinatie geeft geen volledige bescherming tegen de abortusvorm, individuele gevallen kunnen toch nog voorkomen. Op dit moment claimt geen van de beschikbare vaccins ook te beschermen tegen de neurologische vorm van EHV. Vaccinatie kan wel de algehele infectiedruk terugdringen.

In de praktijk wordt door individuele paardenhouders op vrijwillige basis gevaccineerd. Sommige stamboeken stellen vaccinatie verplicht voor risicogroepen bij meerdaagse aanlegtesten.

Rhinopneumonie is endemisch aanwezig in Europa. Jaarlijks steekt het virus wel ergens de kop op, maar de omvang blijft dan meestal beperkt en wordt, hoe vervelend dan ook, gezien als normaal bedrijfs- en/of ondernemersrisico. Beleid is vooral gericht op voorlichting en het voorkomen van onnodig risicocontact tussen paarden en in sommige gevallen verplicht vaccineren. Het beleid ten aanzien van Rhinopneumonie behoeft momenteel geen aanpassing.

Equine Viral Arteritis (EVA) is naast Influenza en Rhinopneumonie één van de belangrijkste luchtwegvirussen van het paard. De belangrijkste besmettingsroute is echter via het sperma van zogenaamde dragerhengsten. Afhankelijk van de EVA-stam, kan het virus ernstige ziekte veroorzaken met hetzij abortus tot gevolg hetzij nauwelijks enige ziekteverschijnselen tot gevolg. Bij merries en ruinen verdwijnt het virus uit het lichaam, maar hengsten kunnen drager worden. Het EVA virus kan onder normale omstandigheden niet buiten het lichaam overleven, maar in bevroren toestand kan het (bijvoorbeeld in ingevroren sperma van EVA-dragerhengsten) jaren overleven. Het voorkomen van EVA virus in het sperma van dekhengsten die zelf geen symptomen vertonen is een internationaal probleem. Het levert aanzienlijke exportschade op voor individuele hengstenhouders. Daarom wordt in het kader van het certificeringprogramma hengstenhouderij getest op EVA. Er is geen goede methode om dragerhengsten te behandelen. EVA komt regelmatig voor in Nederland, de prevalentie lijkt vrij hoog. Tot nu toe wordt EVA gezien als een bedrijfsgebonden ziekte die onder het ondernemersrisico valt. In overleg met de Bond van Hengstenhouders zal worden bezien of er aanvullende maatregelen nodig en zinvol zijn in het kader van het certificeringprogramma.

Salmonella's zijn bacteriën die deel uitmaken van de natuurlijke darmflora van paarden en allerlei andere diersoorten inclusief de mens. Omdat salmonella op de mens kan worden overgedragen is salmonellose ook een zoönose.

Er zijn vele stammen en bepaalde salmonellastammen kunnen onder specifieke omstandigheden ziekte veroorzaken (dit zijn de zogenaamde pathogene stammen). Besmetting treedt meestal op via de mond en andere slijmvliezen. Paarden kunnen drager zijn van de pathogene stammen. Meestal zijn salmonellapatiënten individuele gevallen, maar salmonella kan ook een bedrijfsprobleem veroorzaken. Waarschijnlijk zijn dan een aantal paarden dragers van de infectie, die vervolgens gevoelige paarden kunnen infecteren of zelf ziek worden als ze om een of andere reden weerstandsvermindering hebben. Paarden met een acute salmonellose (infectie met salmonella) scheiden vaak al vlak voor het ontstaan van diarree grote hoeveelheden bacteriën uit en kunnen zo andere paarden besmetten. Salmonella komt in beperkte mate voor bij paarden in Nederland.

Droes is wereldwijd een veel gediagnosticeerde besmettelijke paardenziekte. De ziekteverwekker is de bacterie Streptococcus Equi. Deze bacterie kan alleen ziekte veroorzaken bij paarden. Bij bedrijven waar nog nooit droes is voorgekomen, wordt bijna 100% van de paarden ziek als de infectie voor de eerste maal op het bedrijf komt. In Nederland is dat echter vrijwel nooit het geval omdat de meeste paarden in hun jeugd al droes hebben gehad.

Als paarden droes hebben doorgemaakt, kunnen ze drager blijven en de ziekte later weer overbrengen. De bacterie kan aanwezig blijven in de luchtzakken in het keelgebied. Een goed stalmanagement en goede hygiëne zijn de basis van de preventie van droes. Er is een vaccin geregistreerd voor droes. Risicogroepen zijn koppels waarin jonge dieren van verschillende bedrijven bij elkaar gezet worden en daar kan een vaccinatie veel problemen voorkomen. Als een paard besmet blijkt te zijn met droes, moet dit paard zo snel mogelijk geïsoleerd worden. De behandeling is bij dergelijke patiënten dan ook gericht op het bestrijden van de symptomen. Na een besmetting met droes heeft het paard antistoffen gemaakt en is doorgaans voor lange tijd beschermd tegen de ziekte.

Besmette paarden vormen een risico voor andere paarden. Zolang ze de ziekteverwekker uitscheiden mogen ze niet deelnemen aan wedstrijden. Handhaving van deze regels vindt plaats door sport- en fokkerijorganisaties en zal worden aangescherpt. Droes wordt gezien als een veelvoorkomende bedrijfsgebonden ziekte die valt onder het ondernemersrisico. Via verbod op deelname aan evenementen, voorlichting en vaccinatie is het probleem beheersbaar.

Rhodococcus Equi bacterie is bij veulens een belangrijke veroorzaker van longontsteking. Deze longontsteking kenmerkt zich door abcesvorming en littekenweefsel in de longen. Bij tijdig onderkennen is behandeling en herstel goed mogelijk. Rhodococcus Equi komt op veel bedrijven in Nederland voor, omdat de bacterie in de bodem lang kan overleven. Er wordt aan vaccins gewerkt, maar er is nog geen veilig en effectief vaccin op de markt.

Rhodococcus Equi is officieel een zoönose, maar de overdracht van het paard naar de mens komt eigenlijk alleen voor bij mensen die door een aandoening een verminderde werking van het immuunsysteem hebben.

Contagious Equine Metritis (CEM) is een besmettelijke baarmoederontsteking bij paarden, veroorzaakt door een bacterie. CEM komt in veel landen voor. In Nederland werd voor het eerst de diagnose CEM gesteld in 1987. Sindsdien komt de ziekte in Nederland voor en bij ongeveer 1% van de paarden kan de bacterie worden aangetoond. De ziekte is niet besmettelijk voor de mens. De bacterie veroorzaakt baarmoederontsteking en vruchtbaarheidsproblemen bij de merrie. Hengsten zijn symptomeloos drager van de bacterie en zorgen voor verspreiding. Er bestaat een afdoende therapie voor CEM. Paarden en sperma voor export moeten worden getest en CEM negatief zijn. CEM-controle is een onderdeel van het certificeringprogramma hengstenhouderij. Het is momenteel goed beheersbaar. Er worden geen beleidswijzigingen voorgesteld.

3. Preventie

Voorkomen is beter dan genezen. Om die reden verdienen maatregelen die helpen voorkomen dat nieuwe infectieziekten ons land binnen komen de hoogste prioriteit. Onderstaand een overzicht van alle maatregelen die relevant zijn om infectieziekten te voorkomen zijn:

Voorkomen van insleep; grensbewaking

Door de vele internationale transportbewegingen is het voor individuele landen heel moeilijk om exotische ziekten buiten de grens te houden. Nieuwe paardenziekten kunnen door paarden worden meegenomen, maar ook door sperma, embryo's, andere diersoorten (bijv. vectoren), mensen of zelfs door producten. Het is van groot belang om alle internationale transportbewegingen van paarden te controleren, inclusief de reiniging en ontsmetting van transportmiddelen, met name wanneer de transporten afkomstig zijn uit landen waar exotische ziekten endemisch aanwezig zijn. Naast administratieve controle spelen diagnostische middelen een belangrijke rol. Een voorbeeld daarvan is het bloedonderzoek op de aanwezigheid van een bepaalde verwerker, dan wel antilichamen tegen die verwekker (uitsluiting dragerschap). Een ingrijpende en kostbare maatregel is het hanteren van een quarantaineperiode.

Om de insleep van ziekten tegen te gaan bestaan er uitgebreide internationale importregels. Per land kunnen nog additionele eisen gesteld worden. Controle aan de grens is een taak en verantwoordelijkheid van de Nationale Overheid. Daaronder vallen ook paardachtigen in natuurterreinen, indien ze uit andere landen geïmporteerd worden ten behoeve van fokprogramma's.

Bij de export van paarden heeft de Overheid een vrijwaringplicht naar andere landen.

Nationaal vindt handhaving plaats door de nieuwe Voedsel en Waren Autoriteit (nVWA) ressorterend onder het ministerie van EL&I. De Nederlandse Overheid kan bij import uit specifieke landen aanvullende controles verlangen. Hier wordt echter zeer terughoudend gebruik van gemaakt omdat het direct handelspolitieke consequenties heeft. De sector en de Overheid moeten hier gezamenlijk steeds de ziekterisico's en handelsrisico's tegen elkaar afwegen.

De grootste ziekterisico's liggen bij de buitengrenzen van Europa. Het vermoeden bestaat dat niet alle landen aan de buitengrenzen van Europa even zorgvuldig de voorschriften volgen. Er zijn voorbeelden uit het recente verleden. (Italië en Roemenië). Als op die wijze een exotische ziekte Europa binnenkomt, kan deze zich ook snel naar Nederland verspreiden.

Naast de handel zijn (sport)evenementen een belangrijke reden van internationale transportbewegingen van paarden. Controle tijdens evenementen is een taak van evenementenorganisaties en overkoepelende paardenorganisaties. Zo werden voor de Olympische Spelen in Hongkong strenge quarantaine-eisen gesteld. Tijdens deze quarantaine worden de dieren regelmatig klinisch gekeurd en wordt er bloedonderzoek gedaan. Na het transport worden, afhankelijk van het land, de paarden eventueel nog een bepaalde periode in quarantaine gehouden om de gezondheidstoestand te bekijken. De verantwoordelijkheid voor ziektepreventie wordt door organisaties van internationale evenementen verschillend ingevuld.

Vaccinatie

De ernst van een ziekte hangt af van het vermogen van de ziekteverwekker om de afweer of beschermingsmechanismen van het paard te weerstaan. Het immuunsysteem kan zich aanpassen nadat het met een ziekteverwekker in aanraking is geweest en extra weerstand opbouwen.

Door middel van vaccineren wordt de opbouw van afweerstoffen gestimuleerd. Door bepaalde stoffen aan het paard toe te dienen, wordt het immuunsysteem van het paard ondersteund of geactiveerd zodat dit beter kan reageren op specifieke ziekteverwekkers die infectieziekten veroorzaken.

Bij vaccinatie kan men werken met levende of dode vaccins. Levende vaccins bevatten verzwakte virussen die zich nog kunnen vermenigvuldigen in het gevaccineerde paard, overigens zonder ziekte te veroorzaken. Hierdoor wordt het afweermechanisme geactiveerd en worden er antistoffen aangemaakt. Dode vaccins bevatten de gedode ziekteverwekker of stoffen die van de ziekteverwekker afkomstig zijn en daardoor wordt het immuunsysteem geactiveerd. Een dier wordt van deze vaccins niet echt ziek, maar het afweersysteem wordt wel aangezet tot de productie van antistoffen. Als vervolgens een besmetting optreedt met de verwekker waartegen gevaccineerd is, reageert het afweermechanisme direct.

Overigens heeft elke ziekteverwekker zijn eigen specifieke afweer nodig en moet er dus voor iedere ziekte een apart vaccin ontwikkeld worden. Soms zijn combinaties mogelijk zoals bij de influenza-tetanus vaccinatie. Helaas zijn momenteel niet voor alle ziekten goede vaccins beschikbaar.

Vaccineren heeft als gewenst effect dat een dier antistoffen tegen de betreffende ziekte in het bloed krijgt, maar dit kan soms een nadelig effect op de exportcertificering hebben, omdat bepaalde landen eisen dat bepaalde antistoffen niet in het te importeren paard mogen voorkomen. Dit zou ondervangen kunnen worden door zogenaamde markervaccins te produceren. Dit zijn vaccins waarbij bepaalde eiwitten/antigenen van de natuurlijke verwekker ontbreken. Met een bijbehorende diagnostische test kan er onderscheid gemaakt worden tussen geïnfecteerde en gevaccineerde dieren, maar hiervan zijn er nog maar enkele voor paarden beschikbaar en deze zijn duur. De Nederlandse Overheid heeft aangegeven een voorttrekkersrol te willen vervullen bij de ontwikkeling van entstoffen voor diverse diersoorten. In dat kader wordt inmiddels ook gewerkt aan de verbetering van het vaccin tegen APP.

Insectenbestrijding

Omdat insecten bepaalde ziekten kunnen overbrengen is insectenbestrijding een zinvolle preventieve maatregel. Door het zoveel mogelijk insectenvrij houden van de leefomgeving kunnen paardenhouders zorgen dat de infectiedruk laag blijft. Zo zijn er inmiddels nevelsystemen voor paardenstallen beschikbaar die goede resultaten laten zien. Ook met bestrijdingsmiddelen behandelde vliegendekens kunnen zowel binnen als buiten effectief zijn. Insectenbestrijding is een onderbelicht onderwerp en het heeft derhalve meer aandacht in de hippische media. Hierbij moet ook gedacht worden aan bijvoorbeeld de rol van stilstaand water of de mestvaalt waarin bepaalde vectoren zoals muggen zich kunnen voortplanten. Het is mogelijk insecten te bestrijden door bijvoorbeeld de mestvaalt af te dekken, mest uit het weiland te verwijderen en natuurlijke vijanden zoals zwaluwen hun werk te laten doen.

Contact vermijden

De kans op het oplopen van een infectie is tijdens wedstrijden en andere evenementen (waar veel paarden bij elkaar worden gebracht) groter dan thuis. De stress van het transport en de veranderde omgeving kunnen aanleiding geven tot een vermindering van de weerstand, zodat de paarden vatbaarder worden voor ziekteverwekkers. Paarden van veel verschillende bedrijven vergroten het risico dat er ziekteverwekkers meekomen en de kans is aanwezig dat meegebrachte ziekteverwekkers tijdens een evenement aan andere paarden worden overgedragen.

De verantwoordelijkheid voor een aantal van deze punten ligt zowel bij de eigenaar van een paard als bij de organisatie van een evenement. Via voorlichting kan verdere bewustwording en aanpassing van gedrag worden bewerkstelligd.

Hygiëne

Veel ziekteverwekkers kunnen rond het paard in de omgeving overleven. Door de stallen en de materialen goed te reinigen en vervolgens te ontsmetten wordt de kans op herinfectie teruggedrongen. Vooraf goed reinigen is essentieel omdat anders het ontsmettingsmiddel niet effectief is. Paardenbedrijven waar veelvuldig infectieuze ziekten voorkomen, kampen soms met een structureel probleem in de huisvesting of in het management. De dierenarts kan voorlichting geven om de omgevingsfactoren te verbeteren. Essentieel is het extra schoonmaken en desinfecteren van de stallen, inclusief alles wat daarbij hoort, zoals rubbermatten, emmers, wasplaats en mestplaats.

Verzorging

Individuele paarden en paardenpopulaties zijn het best bestand tegen ziekten als de dieren goed worden verzorgd en minimale stress hebben. Een goede verzorging helpt bij het voorkomen van verspreiding van ziekten. De individuele paardenhouder is verantwoordelijk voor een goede verzorging. Paardenorganisaties kunnen daar voorlichting over geven. Er zijn vele praktisch toepasbare en zinvolle tips te geven aan de individuele paardenhouders. In dit kader wordt tevens verwezen naar de Gids voor Goede Praktijken welke in 2011 door de SRP is opgesteld.

Voorlichting

Er is bij de Universiteit Utrecht, de Gezondheidsdienst voor Dieren en bij paardendierenartsen veel kennis beschikbaar over infectieuze ziekten bij paarden. Het is belangrijk om die kennis via voorlichting te verspreiden naar paardenhouders zodat zij zelf vroegtijdig symptomen gaan herkennen. Voorlichting speelt daarom een belangrijke rol, juist ook vanwege het grote aantal hobbyisten. Daarbij verdient het de voorkeur om bestaande structuren en media te benutten omdat die bij de paardenhouders bekend zijn en de additionele kosten zijn nihil of beperkt. De websites en verenigingsorganen van de sport-, fokkerij- en ondernemersorganisaties vormen hierbij een effectief instrument omdat leden daar vaak informatie vandaan halen. De website van de Maatschappij voor Diergeneeskunde en van de Gezondheidsdienst voor Dieren is geschikt om dierenartsen actueel te informeren. Daarnaast is een gedeelte van de hobbyhouders, die geen (recreatieve) sport bedrijven of veulens fokken aangesloten bij de vereniging van hobbydierhouders. Deze informeert haar leden via de eigen website. Paardengezondheid is een belangrijk onderwerp bij de vele hippische opleidingen. Indien nieuwe voorlichtingskanalen aantoonbaar meerwaarde opleveren, zullen partijen in de sector daar gebruik van maken binnen hun financiële kaders.

4. Bestrijding

Bij een ziekte-uitbraak is de bestrijding daarvan zeer ziektespecifiek. Bestrijdingsplichtige ziekten zullen totaal anders worden aangepakt dan endemische ziekten.

Bij bestrijdingsplichtige ziekten is de Overheid verplicht een draaiboek te hebben. Voor APP is dit in samenspraak met de sector opgesteld en in concept gereed. Hierbij dienen alle relevante partijen met hun rol bekend te zijn in het geval van een uitbraak. Er is dan immers geen tijd meer voor langdurig overleg. Regelmatig oefenen door overheid en sector gezamenlijk is van wezenlijk belang voor het welslagen van uitvoering van alle onderdelen van het draaiboek. Concreet voorbeeld is het draaiboek APP.

Bij zoönosen kunnen dwingende maatregelen van kracht worden met betrekking tot terugdringen van contactmogelijkheden tussen mens en paard en eventuele vectoren.

Bij bedrijfsgebonden ziekten is de bestrijding vooral gericht op behandeling van individuele dieren of groepen dieren binnen een bedrijf en het voorkomen van verspreiding binnen een bedrijf of naar omliggende bedrijven door hygiënemaatregelen en isolatie van dieren. Hier is een belangrijke verantwoordelijkheid weggelegd voor de individuele paardenhouder en de behandelende dierenarts. Actuele kennis en voorlichting zijn hier wel van belang maar dat is ruimschoots beschikbaar.

Na een ziekte-uitbraak is het bij de bestrijding van belang te weten welke dieren met elkaar in contact zijn geweest. Daarmee kunnen de besmettingshaarden zo snel mogelijk worden opgespoord en geïsoleerd. Het is dus van belang om te weten waar welke paarden zich bevinden. Op dit moment bestaat de verplichting om paarden te identificeren met een chip en paspoort, waarvan de gegevens in een centrale database worden geregistreerd. Het bijhouden van alle paardenverplaatsingen is gezien het hobbymatige karakter van de sector onhaalbaar en niet handhaafbaar. Dat gebeurt ook niet bij andere hobbysectoren zoals honden en katten. Bovendien wordt bij een uitbraak van een nieuwe exotische ziekte veelal in gebieden gedacht in plaats van op individueel stalniveau, bijvoorbeeld Noord en Zuid Nederland.

Het is de vraag hoe belangrijk het is om tevens de eigenaar van een paard te kennen. De Overheid heeft voor bepaalde ziekten een bestrijdingsplicht en zal soms op basis van wetgeving over gaan tot ruimen en/of vaccineren. De Overheid kan wellicht juridische problemen verwachten als ze niet weet wie ze moet melden dat een paard geruimd gaat worden en daarom wil de Overheid weten wie de eigenaar is. Bovendien zou een eigenaar wettelijk bezwaar moeten kunnen aantekenen. Het vraagstuk eigendom lijkt dus vooral een juridisch probleem van de Overheid. Bij een aantal diersoorten is daarom registratie van houder/eigenaar en alle dierbewegingen wettelijk verplicht. Dit is echter moeilijk sluitend te krijgen, vooral in hobbymatige dierhouderij-sectoren zoals de paardensector. Bovendien brengt het hoge kosten met zich mee en roept het weerstand op. De Overheid heeft nadrukkelijk aangegeven voorstander te zijn van een initiatief vanuit de sector, maar sluit wettelijke maatregelen niet uit. Meest voor de hand liggend voor de paardensector is een zogenoemd slapend systeem. Dat houdt in dat bestaande structuren onder de verordening identificatie en registratie paardachtigen worden gebruikt om terug te traceren bij een uitbraak. Het Productschap Vee, Vlees en Eieren (PVE) is namens de Overheid verantwoordelijk voor de uitvoering en handhaving van de huidige verordening.

In een centrale landelijke database worden basisgegevens van alle paardachtigen in Nederland bijgehouden. De sport- en stamboekorganisaties leveren als gemandateerde organisaties de basisgegevens aan voor deze database. Zij zijn op verzoek van de Overheid voornemens om op vrijwillige basis ook houderschapsgegevens te leveren. Hier worden inmiddels voorbereidingen voor getroffen. De terugkoppeling van exportgegevens

en gestorven dieren behoeft verbetering. Daarvoor is de sector afhankelijk van informatie van de Overheidsdienst nVWA en voor terugkoppeling van gestorven paarden van Rendac, die als enige partij in Nederland op wettelijk voorgeschreven wijze kadavers ophaalt en vernietigt.

Hoe beter het lukt om een goed en actueel (slapend) systeem op te zetten, des te groter de kans dat bij een onverhoopte uitbraak van een exotische bestrijdingsplichtige ziekte niet het gehele land op slot zal hoeven te gaan. Anderzijds moet de rol van identificatie en registratie in het kader van dierziekte bestrijding niet worden overschat. Veel belangrijker zijn goede preventieve maatregelen en grenscontrole.

5. Monitoring

Om te controleren of Nederland daadwerkelijk vrij is van exotische infectieziekten en om te volgen hoe aanwezige ziekten zich ontwikkelen is systematisch en voldoende intensieve monitoring en surveillance noodzakelijk. De term monitoring heeft daarbij voornamelijk betrekking op reeds voorkomende ziekten, terwijl de term surveillance meestal gebruikt wordt voor het signaleren van een plotselinge verandering zoals het optreden van een tot dusver exotische infectieziekte in Nederland. Door een nieuwe infectieuze ziekte vroeg te herkennen, kunnen verspreiding, het aantal ziektegevallen en de totale economische schade zoveel mogelijk worden beperkt. Dit wordt: 'Early Warning' genoemd. Om de ziekte goed te herkennen, moeten de dierenartsen goed voorbereid en geïnstrueerd zijn; deze taak ligt bij de Faculteit Diergeneeskunde, Departement Gezondheidszorg Paard en de Groep Geneeskunde van het Paard (GGP). Ook is het belangrijk dat de specialistische kennis en de benodigde (snelle) diagnostiek niet alleen up to date blijft maar zich ook verder ontwikkelt.

Monitoring en surveillance kunnen gebeuren op basis van de gegevens die verzameld worden op uiteenlopende wijzen: onderzoek van bloedmonsters, data van dierenartsen, onderzoeksbevindingen van dode paarden die worden aangeboden bij de Faculteit Diergeneeskunde of de GD en laboratoriumgegevens van onderzoeksmateriaal op individueel/bedrijfsniveau (bijvoorbeeld na een abortus).

Momenteel vindt er een zekere vorm van monitoring plaats door een aantal afzonderlijke organisaties voor specifieke doelen, te weten:

- de Gezondheidsdienst voor Dieren (GD), circa 15.000 analyses per jaar voor zeer uiteenlopende bepalingen. Aantallen per bepaling zijn veelal laag
- de Faculteit Diergeneeskunde, Departement Gezondheidszorg Paard
- de Groep Geneeskunde van het Paard (GGP)
- het CVI (Centraal Veterinair Instituut), circa 10.000 analyses per jaar waarvan het grootste deel voor export in relatie tot nVWA verklaring
- de nVWA i.v.m. import, export en vrijwaring
- het PVE (certificering hengstenhouderij)

Daarnaast worden analyses uitgevoerd in buitenlandse commerciële erkende laboratoria, waaronder bij Böse in Duitsland.

Deze (toevallige en beperkte) vorm van monitoring en surveillance wordt betaald door de individuele gebruikers/paardenhouders. Indien er een aangifteplichtige ziekte wordt gevonden, moet dat immers gemeld worden bij de nVWA. Centrale analyse van alle data gebeurt nu niet, maar zou in termen van monitoring dierziekten met beperkte extra input van (financiële) middelen een beter inzicht opleveren.

Omdat nogal wat paarden voor de sport naar landen buiten Europa worden verkocht, zijn er waarschijnlijk veel bruikbare laboratoriumgegevens beschikbaar. Om met voldoende betrouwbaarheid de gezondheidsstatus voor bepaalde ziekten van de Nederlandse paardenstapel te kunnen controleren, dient een statistische onderbouwing plaats te vinden. De sector heeft hiertoe het eerste initiatief tot overleg inmiddels genomen.

Paardendierenartsen vervullen een cruciale rol bij vroege signalering van nieuwe infectieuze ziekten in Nederland of bij uitbraken van reeds aanwezige ziekten omdat zij vaak als eerste deskundige bij een paard worden geroepen door eigenaren die klachten of ziekteverschijnselen melden.

De scope van praktiserende dierenartsen is in eerste instantie hun eigen praktijk. Daarbinnen hebben zij continu het overzicht. De Faculteit Diergeneeskunde van de Universiteit Utrecht fungeert regelmatig als vraagbaak.

Er ontbreekt momenteel een structuur waarbij bijzonderheden uit verschillende praktijken snel aan elkaar gekoppeld en op trends geanalyseerd worden. Het verdient aanbeveling om bestaande structuren hierop aan te passen. Onderzocht wordt welke rol de Faculteit Diergeneeskunde, de Gezondheidsdienst voor Dieren en de Groep Geneeskunde Paard (GGP) hierin kunnen vervullen. De SRP zal daartoe in overleg treden met betreffende organisaties.

Aangifteplichtige ziekten moeten worden gemeld bij de nVWA. Een praktijkdrempel bij vroege melding van aangifteplichtige exotische paardenziekten is dat er voor paarden momenteel geen goed gestructureerde vorm van uitsluitingdiagnostiek bestaat. Dit betekent dat er bij twijfel een monster ingezonden kan worden voor analyse zonder dat er direct noodscenario's worden opgestart en er beperkende maatregelen in werking treden met verre gaande consequenties. In de praktijk werkt dit belemmerend om een verdenking direct te melden. In de kippensector is daarom drempelverlagende uitsluitingdiagnostiek afgesproken waarbij wel onderzocht wordt, maar pas maatregelen getroffen worden als uit de analyse blijkt dat er daadwerkelijk iets aan de hand is. Een dergelijke methodiek voor aangifteplichtige paardenziekten wordt aanbevolen omdat het een eventuele rem op snel melden wegneemt.

De informatievoorziening over opduikende ziektes lijkt via de handelscircuits nogal eens voor te lopen op die van de Overheden.

Opvallend is dat een aantal belangrijke Europese paardenlanden een verschillend beleid hebben t.a.v. ziekte-uitbraken. Zo staat APP nog niet in alle landen op de agenda.

Nederland lijkt voorop te lopen. In de afweging welke maatregelen in Nederland te treffen dient ook de concurrentiepositie meegenomen te worden.

Monitoring is een taak voor overheid en bedrijfsleven. De sector is bereid om hierin haar verantwoordelijkheid verder te nemen en te starten met een vorm van proactieve monitoring en surveillance, binnen de financiële mogelijkheden. Om de kans van slagen te vergroten is een modulaire opbouw voor de hand liggend: starten met een bepaalde ziekte. In het kader van prioritering komen EIA en WNV het eerst in aanmerking.

Daardoor kan eerst de structuur worden opgebouwd. Daarna kunnen andere ziekten worden toegevoegd afhankelijk van de urgentie.

6. Gevolgen van een uitbraak van exotische ziekte

De kans dat een exotische ziekte in Nederland uitbreekt, wordt nog steeds klein geacht maar is zeker niet uitgesloten. Het grootste risico ligt dan bij APP.

APP zal bij een uitbraak ernstige gevolgen hebben voor de gezondheid en het welzijn van paarden. De Nederlandse paardenhouderij kan grote financiële schade oplopen als gevolg van een exportverbod. De kluwen van internationale handelspolitieke belangen kunnen het creëren van oplossingen daarbij in de weg staan.

Het paard heeft in z'n algemeenheid een hoge emotionele waarde. Als er paarden preventief of ter bestrijding geëuthanaseerd zouden moeten worden, verwachten de sector en de Overheid hoog oplopende emoties. Bij een ziekte zoals APP vergoeden de paardenverzekeringen de schade die hierdoor ontstaat niet. Ook vergoeden de meeste paardenverzekeringen niet de schade die wordt opgelopen door het euthanaseren, al dan niet door de Overheid opgelegd. De Nederlandse wet kent voorzieningen voor de financiële vergoeding van paarden die vanuit overheidswege geëuthanaseert worden. Voor een ziek paard wordt de helft van de marktwaarde uitgekeerd, voor een gezond paard 100% van de marktwaarde. De individuele waarde per paard kan zeer uiteenlopen en de bepaling van de marktwaarde vormt een probleem. Hiertoe worden waardetabellen voor paarden opgesteld in overleg met de sector.

Bij andere diersoorten wordt alleen bij bestrijdingsplichtige ziekten de waarde van het gezonde dier getaxeerd en uitbetaald. Van zieke dieren wordt een berekening gemaakt van de waarde. Bij paarden is momenteel alleen APP een bestrijdingsplichtige ziekte. Gezonde dieren worden hierbij niet geruimd. In dit kader wordt verder verwezen naar het draaiboek APP.

De zoonosen kunnen grote consequenties hebben voor de humane gezondheidszorg en hebben daarom speciale aandacht van de Overheid. Maatregelen in het kader van de humane gezondheidszorg kunnen van grote invloed zijn op de paardenhouderij en haar imago.

7. De sector

Paardensport en fokkerij worden hoofdzakelijk hobbymatig bedreven. Als hobby worden één of enkele paarden gehouden waarmee recreatief of in wedstrijdverband wordt gereden of waarmee een veulen wordt gefokt. Vanwege de grondgebondenheid speelt zich dit veelal af in landelijk gebied. Voor activiteiten worden paarden veel vervoerd, meestal over beperkte afstanden naar een rijvereniging of regionale wedstrijd of keuring, maar soms ook over grotere afstanden. Transport naar internationale evenementen voor fokkerij of sport heeft als kenmerk dat het tweerichting verkeer is. Het paard gaat naar een ander land en komt na het evenement weer terug.

Transport voor slachtdoeleinden daarentegen heeft als eindbestemming het slachthuis en heeft vanuit oogpunt van overdracht van infectie ziekten een lagere impact.

Transport van recreatiedieren over grote afstand komt niet veel voor, simpelweg omdat het kostbaar is.

Slechts een klein deel van de paardenhouders is beroepsmatig actief in de paardenbranche. Voorbeelden daarvan zijn manegebedrijven, pensionstallen, africhtings- en trainingsbedrijven, handelsstallen en hengstenhouderijen. Om de paardenhouders zit een schil van professionele toeleveranciers en afnemers. Hieronder vallen tevens de dierenartsen die in het kader van infectieuze ziekten een cruciale rol spelen. Er zijn in Nederland meerdere op paarden gespecialiseerde klinieken, welk zijn verdeeld over het land. Paardendierenartsen hebben veel specifieke kennis van infectieuze paardenziekten.

Economisch gezien gaat het in de paardenhouderij anno 2011 gemiddeld niet goed. De markt voor paarden is steeds meer een kwaliteitsmarkt aan het worden. Voor toppaarden wordt goed betaald. Het veel grotere midden- en ondersegment krijgen het onder druk van de economisch slechte omstandigheden erg moeilijk. Hoewel het Nederlandse paard zeer gevraagd is, worden toch veel paarden onder de kostprijs verkocht.

Na jaren van groei neemt in de fokkerij sedert enige tijd het aantal dekkingen jaarlijks flink af en daarmee zal ook het aantal paarden in Nederland naar alle waarschijnlijkheid snel gaan afnemen. Er worden immers geen grote aantallen geïmporteerd.

De kosten voor onderhoud zijn als gevolg van sterk stijgende grondstofprijzen (voer en stro) sterk gestegen. Veel hobbymatige paardenhouders kunnen de hoge kosten nog nauwelijks opbrengen, waardoor als gevolg hiervan meer (recreatie) paarden worden geslacht.

Bovendien hangt de sector nog een BTW-verhoging boven het hoofd. Indien dat wordt doorgevoerd, heeft dat een kostprijsverhogende werking en heeft invloed op de concurrentiepositie. Wanneer de BTW-regelgeving in Nederland gaat afwijken van Frankrijk en Duitsland (deze hebben nu ook een gedifferentieerd tarief) remt dit de export van Nederlandse paarden. Er is weinig financiële ruimte in de sector. Desondanks zijn paardenhouders zich zeer bewust zijn van de risico's van infectieuze ziekten en zijn zij bereid te investeren in gezondheid van hun paarden.

Paardenhouders zijn primair zelf verantwoordelijk voor de gezondheid en het welzijn van hun paarden. Dat bewustzijn is terdege aanwezig. Paardenhouders voelen zich ook verantwoordelijk. Maar net als in elke sector zijn er ook uitzonderingen en excessen. Dat veroordeelt de SRP krachtig en neemt daar afstand van.

Paardenhouders investeren individueel in een optimale verzorging, in hygiënische stallen met een goed klimaat tegen infectieziekten, vaccinatie en insectenbestrijding tegen overdracht van infectieuze ziekten voor zover mogelijk. Ze dragen daarmee, bedrijfsmatig of hobbymatig, het normale gezondheidsrisico van hun paarden. De dierenarts ondersteunt de paardenhouder in die rol. Een aantal individuele paardenhouders laten hun paarden onderzoeken op aanwezigheid van infectieziekten in verband met gerichte gezondheidsbehandeling, export, certificering hengstenhouderij of na overlijden bij een post mortem onderzoek.

Individuele paardenhouders worden ondersteund door de paardensport-, fokkerij- en ondernemersorganisaties. Via voorlichting in verenigingsbladen of websites vergroten zij bijvoorbeeld de kennis bij de individuele paardenhouder. Daarnaast via reglementering en handhaving van gezondheidsvoorschriften. Bijvoorbeeld verplichte vaccinatie voor deelname aan evenementen. Als gemandateerde organisaties vervullen zij een sleutelrol bij de uitvoering van de verordening Identificatie en Registratie.

Evenementenorganisaties hebben de verantwoordelijkheid om de juiste voorzorgsmaatregelen te treffen. Met name bij internationale evenementen is preventieve gezondheidscontrole belangrijk, omdat er paarden uit vele werelddelen contact met elkaar kunnen hebben.

Via internationale sport-, fokkerij-, en ondernemersorganisaties, FEI, WBFSH en COPA/COGECA worden gezondheidsonderwerpen ook internationaal geagendeerd en afgestemd. Via deze route vindt ook belangenbehartiging over dit onderwerp plaats in Brussel.

De Nederlandse paardenhouderij is georganiseerd in de SRP, waarin sport, fokkerij en ondernemers, inclusief paardendierenartsen zijn vertegenwoordigd. Een beperkt deel van de paardenhandelaren is georganiseerd onder het Productschap Vee en Vlees, dus buiten de SRP. Daarnaast is er een gedeelte van de hobbymatige paardenhouders niet georganiseerd binnen de SRP.

De SRP ondersteunt en vertegenwoordigt de samenwerkende sport-, fokkerij-, en ondernemersorganisaties in de belangenbehartiging en afstemming richting de overheid inzake gezamenlijke onderwerpen zoals het draaiboek APP, het onderzoek naar de mogelijkheden van houdersregistratie en een meer structurele vorm van monitoring infectieziekten.

In het volgende hoofdstuk wordt er dieper ingegaan op de rol van de Overheid in het kader van infectieuze paarden ziekten.

8. Rol Overheid

In Nederland valt de dierziektebestrijding onder het ministerie van EL&I. Dit ministerie heeft, net als de SRP, het uitgangspunt dat de paardeneigenaar zelf verantwoordelijk is voor de gezondheid van zijn paard. De eigenaar wordt bij het nemen van deze verantwoordelijkheid natuurlijk ondersteund door de dierenarts en eventueel door wettelijke maatregelen. De Overheid heeft een wettelijke rol in de bestrijding van dierziekten die risico's geven voor de volksgezondheid (zoönosen), ziekten waarbij er (internationale) verplichtingen zijn en/of ziekten die kunnen leiden tot externe effecten, zoals een exportbeperking.

Op basis hiervan heeft de Overheid de verschillende paardenziekten in drie categorieën onderverdeeld:

1. Bestrijdingsplichtige ziekten, zoals Afrikaanse Paardenpest (APP).
2. Handelsziekten, zoals Equine Infectieuze Anemie (EIA). Deze ziekten zijn aangifteplichtig.
3. Bedrijfsgebonden ziekten die wijd verspreid voorkomen, zoals Rhinopneumonie, Dries en Influenza.

Voor de bestrijdingsplichtige ziekten hebben EU lidstaten de plicht om de ziekte te bestrijden op basis van een draaiboek, waarin staat beschreven hoe de ziekte bestreden moet worden. Voor APP ligt het Nederlandse conceptdraaiboek nu bij de EU ter beoordeling. De Nederlandse Overheid financiert daarnaast onderzoek naar bestrijdingsplichtige ziekten.

Voor de handelsziekten, heeft de overheid een vrijwaringsverplichtiging naar de andere landen. De nieuwe Voedsel en Waren Autoriteit (nVWA) onderzoekt in opdracht van het ministerie van EL&I of een paard vrij is van deze ziekten. Dit is noodzakelijk voor de export. Als het paard vrij is, kan het een exportcertificaat krijgen. Dit certificaat is afhankelijk van de eisen van het ontvangende land.

De bedrijfsgebonden ziekten vallen niet onder de verantwoordelijkheid van de Overheid, maar het ministerie van EL&I schept wel randvoorwaarden om de paardenhouder actief betrokken te houden bij het bestrijden van infectieuze ziekten. Ze werkt hierin samen met de SRP.

De Overheid onderkent de waarde van een goede identificatie en registratie, maar vindt dat de sector paardenhouderij dit zelf moet organiseren binnen het kader van de huidige regelgeving op dit terrein. Daarnaast heeft de Overheid een wettelijke regeling aangekondigd die bestaande structuren zoveel mogelijk intact laat.

De Overheid speelt tevens een belangrijke rol in de handhaving van wettelijke voorschriften. De beschikbare capaciteit voor handhaving is echter beperkt. Paardenhouders en hippische ondernemers zijn zich bewust van het belang van een goede gezondheid. Individuele paardenhouders kunnen zich echter onttrekken aan deze Agenda Infectieuze Ziekten Paard, zoals dat ook in andere sectoren gebeurt. Het creëren van een 'vangnet' door de overheid om daarmee (bewust) onwilligen aan te spreken en indien nodig te dwingen via wetgeving en handhaving is aan te bevelen.

De nieuwe ontwerpwet Dieren kan daarbij wellicht als kapstok fungeren.

Tot slot heeft de Overheid een rol bij internationale afstemming en coördinatie.

9. Financiën

Bij de uitbraak van bestrijdingsplichtige ziekten is het de taak van de Overheid om de ziekte adequaat aan te pakken. De SRP is van mening dat de kosten van de bestrijding derhalve ten laste komen van de Overheid. Voor andere diersoorten zijn er door de Overheid in het verleden afspraken gemaakt over kostenverdeling met het bedrijfsleven van diverse sectoren. Het betreft uitsluitend bestrijdingsplichtige en meldingsplichtige ziekten. De afspraken zijn voor betreffende sectoren vastgelegd in een convenant Diergezondheidsfonds.

Voor de paardensector doen zich met betrekking tot zo'n vergelijkbaar convenant verschillende knelpunten voor. Allereerst is er geen collectieve vorm van financiering zoals dat voor de andere dierssectoren via de productschappen wel bestaat. Bovendien wordt bij de andere sectoren het bedrijfsleven aangesproken. Hobbydierhouders vallen buiten het convenant. De paardensector bestaat nu juist hoofdzakelijk uit hobbyisten. Die zijn moeilijk vanuit een productschap te benaderen. Ook doorbelasting met heffing bij slacht en dergelijke zal niet effectief werken omdat relatief weinig paarden in Nederland worden geslacht.

Een ander groot verschil is de emotionele beleving in de paardenhouderij. Indien de sector via de paardenorganisaties zelf gaat meebetalen aan een ruiming zullen de leden van betreffende organisaties hun eigen vereniging als vijandige partij gaan zien en zich afkeren. Het ondermijnt de gewenste verhoging van de organisatiegraad van paardenhouders. Ook de waardebepaling bij ruiming kan tot grote problemen leiden omdat de waarde van paarden veel meer kan variëren dan bij welke andere diersoort dan ook. Terwijl een reële vergoeding bij ruiming juist essentieel is omdat men dan eerder geneigd zal zijn om zich te melden. (Voorbeeld: bij duiven betaalt de Overheid een vergoeding bij ruiming, anders is de duif altijd gevlogen.)

Instelling van een Diergezondheidsfonds door de paardensector heeft op korte termijn geen kans van slagen.

De paardensector neemt in financiële zin haar verantwoordelijkheid door:

- uitvoering van de verordening Identificatie en Registratie. Paardenhouders betalen de microchip, het paspoort en de registratie. Jaarlijks gaat het naar schatting om circa 2,5 miljoen euro.
- uitvoeren van vele preventieve maatregelen. Paardenhouders betalen zelf bijvoorbeeld vaccinatie tegen Influenza en Rhinopneumonie en dragen de risico's van ziekte. Vaccinatie tegen WNV komt op gang en wordt betaald door de paardenhouders. Jaarlijks besteden paardenhouders naar schatting ongeveer 3 miljoen euro aan vaccinaties.
- Paardenhouders betalen de vele onderzoeken die plaats vinden door de nVWA, CVI, GD, en dergelijke. De aantallen en kosten worden geïnventariseerd.
- Paardenhouders besteden veel geld aan basisgezondheidszorg, dierenartskosten.

De sector is bereid nog meer maatregelen te nemen en kiest daarbij de volgende uitgangspunten:

- Op de eerste plaats de gegevens uit de bestaande systemen benutten.
- Financiering op basis van projecten, in eerste instantie via de SRP begroting. De SRP reserveert een belangrijk deel van haar begroting, te weten €20.000,- per jaar, voor monitoring voor WNV en EIA. Dit project zal in samenwerking met de Overheid worden opgezet.

Overigens zijn de economische omstandigheden in de paardenhouderij momenteel slecht. Kwaliteit wordt goed betaald, maar het midden- en ondersegment is moeilijk te verkopen. Er worden veel paarden verkocht onder de kostprijs en er vindt na een periode van groei, momenteel een sanering plaats. Het aantal dekkingen is drastisch gedaald. Daarnaast hangt de sector ook nog een BTW-verhoging boven het hoofd. De sector spant zich in om, ondanks deze moeilijke financiële situatie, de gezondheidsdoelstellingen te realiseren.

Bijlage.1 Toelichting afkortingen

APP:	Afrikaanse paardenpest
CEM:	Contagious Equine Metritis
CVI:	Central Veterinary Institute
EHV:	Equine Herpes Virus (Rhinopneumonie)
EIA:	Equine Infectieuze Anemie
EL&I:	Ministerie van Economische Zaken, Landbouw & Innovatie
EVA:	Equine Virale Arteritis
FEI:	Fédération Equestre Internationale
GD:	Gezondheidsdienst voor Dieren
GGP:	Groep Geneeskunde van het Paard
KNHS:	Koninklijke Nederlandse Hippische Sportfederatie
KNMvD:	Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde
KWPN:	Koninklijk Warmbloed Paardenstamboek Nederland
nVWA:	nieuwe Voedsel en Waren Autoriteit
OIE:	Office International des Epizooties
PPE:	Productschap Pluimvee en Eieren
PVE:	Productschappen voor Vee, Vlees en Eieren
PZ:	Productschap Zuivel
SRP:	Sectorraad Paarden
VWA:	Voedsel en Waren Autoriteit
WBFSH:	World Breeding Federation for Sport Horses
WNV:	West Nijl Virus
WUR:	Wageningen University & Research centre